

РІЗНОВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ПУБЛІЧНІ АТРИБУТИ ТА СИМВОЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Досліджується адміністративна відповідальність за незаконні дії щодо публічних атрибутів і символів України в зіставленні її з кримінальною відповідальністю за публічну наругу над атрибутами і символами Української держави згідно з чинним національним законодавством.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, державні нагороди України, публічні атрибути, публічні символи.

Постановка проблеми. Кожен громадянин України, відповідно до ст. 65 Конституції України, зобов'язаний шанувати її державні символи. За порушення даного обов'язку настає відповідальність. Згідно з п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. На даний час у чинному законодавстві України є певні недоопрацювання щодо відповідальності осіб за скоєні адміністративні правопорушення та злочини у сфері публічних атрибутів і символів Української держави.

Ступінь наукової розробки проблеми. У процесі дослідження використано сучасні нормативні акти України, енциклопедичні матеріали, наукові дослідження Бауліна Ю. В., Борисова В. І., Гавриша С. Б., Калюжного Р. А., Коломоєць Т. О., Колпакова В. К., Комзюка А. Т., Погрібного О. О., Сташиса В. В., Тація В. Я. та ін.

Мета статті – розглянути існуючі погляди щодо поняття адміністративної відповідальності у сфері публічних атрибутів і символів Української держави.; проаналізувати адміністративну відповідальність за незаконні дії щодо державних нагород України згідно зі ст. 186-1 КУпАП, порівняти її з кримінальною відповідальністю за публічну наругу над атрибутами та символами Української держави згідно зі ст. 338 КК України, визначити спільні ознаки та відмінності у вищезазначених статтях.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про державні нагороди України» від 16 березня 2000 р. особи, винні у порушенні законодавства про державні нагороди, несуть відповідальність відповідно до законів України [1]. Загальне розуміння відповідальності – це покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова; серйозність, важливість справи, моменту тощо [2, с. 136].

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників (фізичних та юридичних осіб) передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою [3, с. 437].

Складовою її частиною є адміністративна відповідальність громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення. В Україні порядок застосування адміністративної відповідальності регулюється КУпАП та іншими законодавчими актами, які передбачають адміністративну відповідальність [3, с. 45-46]. Метою адміністративної відповідальності є виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі дотримання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим порушником, так і іншими особами. Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку. Службові особи несуть адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням установлених правил, забезпечення виконання яких є їхнім службовим обов'язком.

Як зазначає А.Т.Комзюк, адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановленому нормами адміністративного права [4].

В.К.Колпаков вважає, що адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [5]. Як правило, адміністративна відповідальність настає

за порушення найменшої частини адміністративно-правових норм, а саме: за порушення фізичними особами деяких обов'язків у сфері державного управління, тобто за вчинення адміністративних правопорушень (проступків).

На думку Т.О. Коломієць, адміністративна – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [6].

Відповідно до предмета нашого розгляду ми вважаємо, що адміністративна відповідальність у сфері публічних атрибутів і символів Української держави – це реакція держави на адміністративне правопорушення вчинене щодо публічних атрибутів і символів Української держави, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єктів правопорушення.

Про адміністративну відповідальність юридичних осіб зазначено в Рішенні Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч.1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП (справа про відповідальність юридичних осіб) зазначено, що згідно з ч. 3 ст. 2 КУпАП його положення поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законодавством, ще не включеним до цього Кодексу [7]. З'ясовуючи зміст цієї норми, Конституційний Суд України вважає за доцільне звернутися до генезису інституту адміністративної відповідальності.

Згідно зі ст. 186-1 КУпАП, за незаконні дії щодо державних нагород, а саме: купівлю, продаж, обмін чи іншу оплатну передачу ордена, медалі, нагрудного знака до почесного звання, а так само їх привласнення або носіння особою, яка не має на те права, чи незаконне зберігання, настає відповідальність у вигляді накладення штрафу від одного до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [8, с. 9].

У науково-практичному коментарі КУпАП Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. зазначають, що об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері відзначення громадян за особисті заслуги перед Україною, а також у сфері державного управління [9].

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у вчиненні таких дій: купівлі, продажі, обміні чи іншої оплатної передачі ордена, медалі, нагрудного знака до почесного звання, так само їх привласненні або носінні особою, яка не має на те права, чи незаконному зберіганні. Перелік орденів, медалей та почесних звань міститься у Законі України «Про державні нагороди України». Статuti і положення про державні нагороди визначають підстави для нагородження, містять опис державної нагороди, а також установлюють порядок нагородження, вручення, носіння державних нагород та інші правила.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого умислу. Суб'єктом правопорушення може бути фізична, дієздатна особа, якій на момент вчинення правопорушення виповнилося 16 років.

Ми вважаємо, що в КУпАП доцільно передбачити адміністративну відповідальність за незаконні дії щодо відомчих нагород, які теж відносяться до публічних атрибутів і символів Української держави, а саме: купівлю, продаж, обмін чи іншу оплатну передачу відомчих нагород, їх привласнення або носіння особою, яка не має на те права, незаконне зберігання.

Актуальне зіставлення розгляненої адміністративної відповідальності з кримінально-правовою за дії, передбачені ст. 338 КК України.

Загальне визначення кримінальної відповідальності характеризує її як вид юридичної відповідальності, суть якого полягає у застосуванні судом від імені держави до особи, що вчинила злочин, державного примусу у формі покарання [3, с. 434].

Цікава за критеріями розмежування адміністративної відповідальності від кримінальної позиція Т.О.Коломієць. До загальних критеріїв вона відносить: 1. Органи, які застосовують відповідальність. Рішення про застосування адміністративної відповідальності приймаються численними органами управління, які наділені правами безпосереднього застосування до винних у скоєнні правопорушень відповідних адміністративних стягнень (ст.ст. 218 – 244-15 КУпАП).

2. Правові наслідки від застосування адміністративно-карних і кримінальних санкцій. Санкції та правообмеження, що застосовуються до правопорушників при притягненні до кримінальної відповідальності більш суворіші, ніж при адміністративній відповідальності. Заходи адміністративної відповідальності, навіть якщо вони застосовуються

судовими органами, не тягнуть за собою таких наслідків, як судимість, ізоляція від суспільства.

3. Коло суб'єктів. До кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті громадяни України або іноземні громадяни, особи без громадянства, осудні особи, які досягли віку кримінальної відповідальності – 16-ти (ч.1 ст.22 КК України), а за окремі злочини – від 14-ти до 16-ти років (ч. 2 ст.22 КК України). До адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті, крім уже перерахованих, фізичних осіб, також неповнолітні, які досягли 16 років, і до яких застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП).

4. Нормативні та фактичні підстави. Нормативними підставами застосування кримінальної відповідальності є норми КК України, адміністративної – норми КУпАП та інших законодавчих актів, що встановлюють адміністративну відповідальність. Фактичними підставами є вчинення правопорушення, що має ознаки адміністративного проступку чи кримінального злочину.

5. Процедура та швидкість застосування санкцій до правопорушників. Це можна пояснити тим, що адміністративні проступки в порівнянні з кримінальними злочинами легко встановлюються, не вимагають у більшості випадках проведення попереднього слідства, судового розгляду [6].

Предметом нашого зіставлення є ст. 338 КК України, яка передбачає відповідальність за публічну наругу над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України [10].

Суспільна небезпечність передбачених цією статтею злочинів полягає в тому, що вони посягають на суспільні відносини, які забезпечують авторитет і достоїнство органів державної влади України як суверенної держави, принижують державні символи України або іноземної держави та порушують порядок їх використання.

Предметом скоєння злочину, передбаченого ч. 1 ст. 338 КК України, є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України. Оскільки спеціальні закони ще не прийняті, питання, пов'язані з державною символікою України, регламентуються низкою інших нормативно-правових актів.

Порядок використання державних символів України регламентується Указом Президента України «Питання щодо використання державних символів України» від 9 лютого 2001 р. [11, с.1]. Наруга над іншого роду емблемами і прапорами не утворює даного злочину. Для кваліфікації за ч. 1 ст. 338 КК України не має значення,

встановлені чи підняті Герб або Прапор, виконується Гімн України чи ні.

Предметом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 338 КК України, є офіційно встановлений або піднятий прапор або герб будь-якої іноземної держави. Не є предметом цього злочину прапори і герби, які не є символами іноземної держави (прапор суб'єкта федерації, прапор міжнародної організації та ін.), або які є такими символами, проте не були офіційно встановлені або підняті. Наруга над гімном іноземної держави не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Прапор (герб) іноземної держави вважається офіційно піднятим (установленим), якщо його піднято (встановлено) на території посольства чи консульства, на засобах пересування глави дипломатичного представництва або у зв'язку з візитом делегації іноземної держави у місці її зустрічі тощо (п.п. 7, 22 «Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні», затвердженого Указом Президента України від 10 червня 1993 р. [12, с.1].

Наруга над державними символами (прапором, гербом) іноземної держави, які не були офіційно підняті чи встановлені, якщо вона була вчинена з мотивів явної неповаги до суспільства і супроводжувалася особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, може бути кваліфікована за ст. 296 КК України.

З об'єктивної сторони аналізовані злочини виявляються лише у публічній нарузі над зазначеними символами. Під наругою розуміють грубе, образливе ставлення, зле висміювання, дії, спрямовані на приниження тих цінностей, до яких інші члени суспільства ставляться з повагою (наприклад, зривання прапора чи герба, їх знищення або пошкодження, використання не за призначенням, учинення на них непристойних написів або малюнків, спотворення тексту або музики гімну, поширення його тексту зі спотворенням змісту і значення, інші дії, в яких виявляється зневажливе ставлення особи до державних символів. Публічний характер дій означає, що вони можуть бути вчинені як відкрито, так і таємно, але за умови, що згодом стануть очевидними для невизначеного кола осіб. Місце вчинення злочину на кваліфікацію не впливає. Для кваліфікації не має значення, є публічна наруга над державними символами виявом негативного ставлення до самих цих символів чи до їх носія (держави).

Злочини вважаються закінченими з моменту вчинення будь-якої дії, пов'язаної з наругою над

державними символами. Не має значення, чи вда-лося особі здійснити свій намір до кінця, чи ні.

Суб'єктивна сторона злочинів характеризується виною у виді прямого умислу. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, розуміє, що вони порушують порядок використання державних символів України або іноземної держави, принижує їх авторитет і бажає вчинити саме такі дії.

Суб'єкт злочинів – будь-яка особа, якій виповнилося 16 років. Особи у віці від 14-ти до 16-ти років можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності лише у разі публічної наруги над державними символами України чи офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави, якщо такі дії вчинені шляхом їх умисного знищення чи пошкодження загальнонебезпечним способом або при настанні тяжких наслідків (ч. 2 ст. 194 КК України).

Публічна наруга над Державним Гербом, Державним Прапором або Державним Гімном України чи офіційно встановленим або піднятим гербом чи прапором іноземної держави, вчинені з хуліганських спонукань, підлягає кваліфікації за ст. ст. 296, 338 КК України [13, с. 8-9].

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про рекламу» від 3 липня 1996 р. [14], забороняється використовувати або імітувати зображення Державного Герба України, Державного Прапора України або звучання Державного Гімну України. Імітація зазначених державних символів у рекламній діяльності не тягне відповідальності за ст. 338 КК України, але створює підстави для притягнення суб'єктів підприємницької діяльності до фінансової відповідальності.

Порівнюючи адміністративну відповідальність, передбачену ст. 186-1 КУпАП за незаконні дії щодо державних нагород та кримінальну відповідальність згідно зі ст. 338 КК України за публічну наругу над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України, нами досліджено, що спільними характерними ознаками даних статей є їх відповідність Конституції України [15]: згідно зі ст. 65 Конституції України шанування державних символів України є обов'язком громадян України; згідно зі ст. 92 Конституції України, виключно законами України встановлюються як порядок використання і захисту державних символів, так і державні нагороди.

Висновки. У процесі нашого дослідження ми проаналізували й дослідили те, що на даний час у чинному законодавстві України є недоопрацювання у сфері застосування публічних атри-

бутів і символів Української держави, які проявляються в недосконалої статті КУпАП стосовно адміністративної відповідальності за незаконні дії щодо нагород України, а також стосовно інших публічних атрибутів і символів Української держави.

Список літератури

1. Закон України «Про державні нагороди України» від 16 березня 2000 р. № 1549-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 162.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: Перун, 2003. – 1440 с.

3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т.1: А-Г. – 672 с.

4. Адміністративна відповідальність в Україні [Електронний ресурс]: Навчальний посібник / За заг. ред. доц. А.Т. Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с. – Режим доступу до книги: <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-vidp/455-komzyak/>

5. Колпаков В. К. Адміністративне право України [Електронний ресурс]: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, –1999. –736 с. – Режим доступу до книги: <http://apelyacia.org.ua/node/2407>

6. Адміністративне право України [Електронний ресурс]: Підручник: За заг. ред. д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О. – К.: „Істина”, 2008. – 419 с. – Режим доступу до книги: <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/41-kolomoets/522--6--.html>

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) № 7-рп/2001 від 30 травня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v007p710-01>

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-Х від 7 грудня 1984 року (редакція від 23.09.2010 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар [Електронний ресурс] / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 781с. – Режим доступу до книги: <http://studrada.com.ua/content/стаття-186-1-незаконні-дії-щодо-державних-нагород>

10. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар [Електронний ресурс] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К.: Концерн “Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 1196 с. – Режим доступу до книги: <http://radnuk.info/komentar/kruminal/osobluva/301-rozd15/4659.html>

11. Указ Президента України «Питання щодо використання державних символів України» від 9 лютого 2001 року № 79/2001 (із змінами, внесеними Указом Президента України № 1143/2001 від 26 листопада 2001 року) [Елект-

ронний ресурс]. – Режим доступу до матер.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=79%2F2001>

12. Указ Президента України «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні» від 10 червня 1993 року № 198/93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матер.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=198%2F93>

13. Кримінальний кодекс України № 2341 – III від 5 квітня 2001 року (редакція від 23.09.2010 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=8&nreg=2341-14>

14. Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.

15. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.

Стаття надійшла до редколегії 25 лютого 2011 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії М.К. Якимчуком.

О.І. Вайк

ABOUT RESPONSIBILITY FOR ENCROACHING UPON PUBLIC ATTRIBUTES AND SYMBOLS OF VARIETIES OF UKRAINIAN STATE

Summary

The article is devoted to research of administrative responsibility for illegal actions concerning the state awards of Ukraine in comparison with criminal responsibility for a public outrage on attributes and symbols of Ukrainian state according to current national legislation.

Key words: administrative responsibility, criminal responsibility, the state awards of Ukraine, public attributes, public symbols.

О.И. Баук

О РАЗНОВИДНОСТИ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПОСЯГАТЕЛЬСТВО НА ПУБЛИЧНЫЕ АТТРИБУТЫ И СИМВОЛЫ УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВА

Аннотация

Статья посвящена исследованию административной ответственности за незаконные действия в отношении государственных наград Украины в сопоставлении ее с уголовной ответственностью за публичное надругательство над атрибутами и символами Украинского государства согласно действующему национальному законодательству.

Ключевые слова: административная ответственность, уголовная ответственность, государственные награды Украины, публичные атрибуты, публичные символы.